

el cartipàs

ciutat, patrimoni, memòria

núm. 136 / Olot, octubre 2021

Coordinació: Xavier Puigvert • Edició: Ajuntament d'Olot - Cultura i Arxiu Comarcal de la Garrotxa

OPINIÓ / PROLIFERACIÓ EXCESSIVA DE GEGANTS, A OLOT?

Per Corpus es va escaure enguany el cinc-cents aniversari de tenir documentada la presència d'un gegant que ballava i es passejava per la vila. El 24 de maig de 1521, els cònsols ordenaren al clavari que, a compte dels fons comunals, pagués 4 sous per fer ballar el gegant per la festivitat del Corpus d'aquell any. No se sap, per la inexistència de documents, si es va estrenar aleshores o ja feia anys que es passejava pels carrers. Es desconeix, doncs, com era ni de quan era, però és de suposar que no es tractava de cap figura de mèrit artístic i, per tant, no comparable amb els gegants actuals, de Miquel Blay i Celestí Devesa, ni amb els anteriors, de Ramon Amadeu. Tampoc se sap com ballava i amb quin tipus de música. Era una imatge destinada a la gresca, a la diversió, i ja devia formar part de l'encapçalament del seguici de la processó del Corpus, festa establerta en el segle XIV. Malmirats per la clerecia, els gegants acabaren per ser desplaçats cap a la societat civil, sense deixar de perdre la seva vinculació amb l'origen.

No és pas l'única notícia del gegant olotí que es té d'aquell segle. Al final de maig de 1559, un acord municipal manà pagar de béns de la Universitat (Ajuntament) 4,5 sous a qui ballà el gegant per Corpus i que es donessin 12 sous als qui llogaren el joglar aquell dia, és a dir, el músic que feia sonar algun instrument i qui sap si complementàriament també cantava i ballava. Es tenen, del gegant, més dades d'anys posteriors, però fins al 1609 no s'afegí la gegantessa a la comparsa. A partir d'aquell moment, Olot sempre ha tingut una parella gegantera, més altres figures folklòriques com l'àguila i la

mulassa de propietat comunal, desaparegudes en el segle XIX.

L'àrea geogràfica dels gegants és molt àmplia. Abraça diversos països europeus i a Ath (Bèlgica) hi ha la Casa dels Gegants, on s'apleguen dades, imatges i informacions històriques d'aquestes figures, ben arrelades al costumari del vell continent. Barcelona tenia gegant el 1380; Vic el 1493 i Girona el 1513, segons dades recollides en el seu moment per Joan Amades i que han ampliat i complementat altres estudiosos. L'existència del gegant olotí s'ha d'inscriure en el context de l'època, quan la vila es trobava en plena puixança en molts aspectes, com l'educatiu, l'augment de la productivitat artesana i l'auge mercantil, el religiós i, sobretot, l'interès d'anar a més i ocupar un lloc destacat entre les ciutats i les viles catalanes. Tenir un gegant era un esglao més per aconseguir els anhels ambicionats per una col·lectivitat ben activa, vinculada a grans transformacions i desitjosa de posar-se al dia per ser reconeguda com a localitat important.

A Olot, les figures festives tradicionals es van mantenir, en general, fins al segle XIX. Després se'n van introduir d'altres que, en passar els anys, tingueren també un gran arrelament popular i formen part del calendari festiu anual, com el drac del barri del Carme i, més tard, el conill i el pollastre, ja en la dècada dels quaranta del segle XX. En els decennis següents, fins als nostres dies, proliferaren les estrenes de nous gegants, capgrossos, etc., destinats a representar o identificar de manera festiva i visual barris, grups i col·lectius. Ara mateix, per les Festes del Tura d'aquest 2021, s'ha estrenat el gegant Tim, de la

Faràndula Racing Team.

A part de la històrica existència de les figures de Sant Feliu de Pallerols i, més recents, les de les Planes d'Hos- toles, aquest fenomen "geganter", estimulat per engrescaments personals o iniciatives puntuals a vegades poc aprofundides o madurades, però ratificades per una acceptació i repercussió social extensa, va instal·lar-se també a algunes poblacions de la comarca com Besalú, Castellfollit de la Roca, les Preses i Sant Joan les Fonts, talment com passà arreu del país. Actualment, l'existència de gegants, nans, cavallets i bestiar és molt gran a Olot, però són figures relativament modernes, de la segona meitat del XX ençà, i només la seva perdurabilitat, si arriba a ser llarga, permetrà reputar-les d'històriques, fama indiscutiblement guanyada i ben associada a les de propietat municipal, que són les que veritablement formen part de l'"ànima" d'Olot i causen plaer i alegria massiva en cadascuna de les seves sortides. S'haurà de veure què passa amb aquesta excessiva abundància gegantera, perquè les societats són complexes, canvien, i els entusiasmes inicials dels promotors es poden refredar i les generacions successores es poden desmotivar. En alguns llocs hi ha dificultats per trobar portadors i en alguna població ja s'han arraconat els compromisos contrets en altres moments. És preocupant, però és la realitat actual: moltes il·lusions es desinflen. La continuïtat de les sortides de les figures de la imatgeria festiva depèn de molts factors. I malament rai quan suposin una càrrega, una imposició, una herència enverinada.

JOSEP MURLÀ I GIRALT

ANIVERSARI / DOS-CENTS ANYS DEL CEMENTIRI MUNICIPAL D'OLOT

El 17 d'agost de 1821, l'Ajuntament d'Olot acordava la benedicció de 5 quartans de terra al peu del Montsacopa per aixecar-hi un cementiri civil per a la vila. El consistori havia adquirit el terreny el 1808, però l'esclat de la Guerra del Francès havia obligat a posposar l'obra.

Va substituir el fossar a l'entorn de Sant Esteve d'Olot i les inhumacions a l'interior d'esglésies i convents. Després del parèntesi de l'Ominosa Dècada (1823-1833), quan de nou es van tolerar els enterraments intraurbans, va esdevenir el principal espai funerari de la població fins a l'actualitat.

ACCAIXA, JON FRANCESC JAMÉ CCL (ARSTIS)

MONOGRAFIES

Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, núm. 31, Olot: Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, 2020 [2021], 425 p.

BACH, Nina,
El secret de la vall, la Vall d'en Bas: Ajuntament de la Vall d'en Bas, 2021, [45] p.
Il·lustracions científiques de Gemma Comalada.

BACH, Nina i QUICIOS, Laura,
Tant de bo (Basat en una cançó de Txarango), Girona: La Trapella, 2021, [40] p.

BASTONS, Montse,
Fantasiant, Barcelona: Comte d'Aure, 2020, 140 p.

CLARÀ, Francesc,
Construcció de maquetes de rellotges de sol, Barcelona: Societat Catalana de Gnomònica, 2021, 209 p.

La carretera en el paisatge, Olot: Observatori del Paisatge, 2020, 286 p. (Plecs de Paisatge. Reflexions; 7).

Cisquet, un maqui olotí, Barcelona: Associació Catalana d'Expresos Polítics del Franquisme, 2021, 171 p. Edició revisada. Inclou "Els fets de Puigvert".

Consorti d'Acció Social de la Garrotxa / Memòria 2020, Olot: Consorci d'Acció Social de la Garrotxa, 2021, 65 p.

GARCIA, Mei (coord.),
Grup d'Amics Garrotxa d'abans. Fotos antigues de la Garrotxa, 1880-2000. Volum II, Sant Joan les Fonts: Editorial Oliveras, 2021, 206 p.

GIRONELL, Martí,
Un talp al meu jardí, Barcelona: Edicions 62, 2021, [36] p.
Il·lustracions de Coaner Codina.

LANGARITA, José Antonio (coord.),
Diagnosi de les realitats de les persones LGBT+ a la Garrotxa, Olot: Consorci d'Acció Social de la Garrotxa, 2020, 101 p.

LASA, Héctor,
Follamigos y Tinder en tiempos de

pandemia, [S.l.]: [l'autor], 2021, 147 p.

LUCENA, Tate,
Desnonats. Pintura, Girona: Fundació Valvi, 2021, [20] p.
Text de Joan Serra.

MATEO, Sergi,
Cocina que sales: libro de cocina y nutrición para futbolistas, Olot: Edicions El Bassegoda, 2020, 351 p.

MIRÀNGELS, Esteve,
Memòries d'una abella, Santa Pau: Apicesteve.cat, 2020, 98 p.

L'Observatori per al Desenvolupament Sostenible de la Garrotxa 2021, Olot: DinàmiG et al., 2021, 75 p.

PLANA, Anna i ROMERO, Sergi,
La volta a peu a la Garrotxa, Olot: Llibres de Batet, 2021, 223 p.

SANTALÓ, Gemma,
Volar a cegues, Barcelona: Trípod, 2021, 121 p.

SERRA, Rosa,
Rosa Serra 50, [Olot]: [l'autora], 2020, 69 p.

TORRES, Maribel,
Aquí mano jo, Olot: Llibres del Delicte, 2021, 268 p.

VERDAGUER, Neus,
Per què no ballen els gegants?, Sant Joan les Fonts: Ajuntament de Sant Joan les Fonts, 2021, [20] p.
Il·lustracions de Vidal Rubió.

VILA, Conrad,
Lull d'Horus: Noma, Sant Joan les Fonts: Editorial Oliveras, 2021, 115 p.

ARTICLES

AGUSTÍ, Bibiana,
"Arqueologia al castell d'Hostoles", *L'Hostolenc*, núm. 52, gener-juny 2021, p. 40-41.

AGUSTÍ, Bibiana; BAYONA, Lluís et al.,
"La restauració de Sant Feliu de Monars (Montagut-Oix)", *Annals del Patronat...*, p. 13-31.

ARXIU COMARCAL DE LA GARROTXA,
"Bibliografia de la Garrotxa (setembre 2019-setembre 2020)", *Annals del Patronat...*, p. 401-419.

CALM, Xavier,
"L'Arxiu Comarcal de la Garrotxa rep el fons de l'historiador Francesc Caula Vegas", *El Soroll*, núm. 72, juny 2021, p. 38-39.

CATÀ, Josep,
"La imposició militar de l'absolutisme a Catalunya i els seus efectes a Olot i a la Garrotxa (1640-1736)", *Annals del Patronat...*, p. 121-140.

COLOMER, Joel,
"De jurista a inversor. La figura de Dalmau Costa a Besalú a principis del segle XIV", *Annals del Patronat...*, p. 33-56.

DORCA, Jordi,
"Els canvis en l'entorn lector: moltes preguntes i massa poques respostes", *Revista de Girona*, núm. 326, maig-juny 2021, p. 52-59.

ESPADALÉ, Jordi i GUTIÉRREZ, Jesús,
"Testimoni personal sobre la batalla de l'Ebre. Historial de Campanya. Esteve Espadalé", *Annals del Patronat...*, p. 141-201.

FEU, Jordi i TORRENT, Albert,
"Aproximació al tercer impuls de renovació pedagògica, entre l'adaptació inevitable i la resistència transformadora", *Temps d'Educació*, núm. 59, 2020, p. 237-254.

FUMANAL, Miquel Àngel,
"Els monuments funeraris dels Coll: l'escultura al servei d'un llinatge olotí del segle XIV", *Annals del Patronat...*, p. 57-87.

FUMANAL, Miquel Àngel,
“Una vall... monumental!: Temps de vescomtes: esglésies i castells romànics i gòtics”, *Puigsacalm*, núm. 149, abril-juny 2021, p. 13-14.

FUMANAL, Miquel Àngel,
“El basenc Francesc Dou, bisbe de Girona (1668-1673)”, *Puigsacalm*, núm. 149, abril-juny 2021, p. 18-22.

GELIS, Pere,
“Camins i viatges de principis del segle XX a les altes valls del Fluvià i el Brugent (III): De Sant Esteve d'en Bas a Sant Feliu de Pallerols pel coll d'Úria”, *Puigsacalm*, núm. 149, abril-juny 2021, p. 8-9.

MARTÍ, Albert,
“El fons patrimonial Riera-Castelló de Romanyà de la Selva (segles XIII-XIX)”, *Estudis del Baix Empordà*, núm. 39, 2020, p. 31-55.

MARTÍ, Laia,
“Oficis i establiments antics de Sant Esteve d'en Bas: Guardabarreres del tren d'Olot”, *Puigsacalm*, núm. 149, abril-juny 2021, p. 10-12.

MARTÍN, Meritxell i MASON, Michael Atwood,
“SomVallBas, un projecte de sostenibilitat cultural”, *Annals del Patronat...*, p. 271-306.

MURLÀ, Josep,
“La imatge de Sant Esteve i altres obres religioses de l'escultor olotí Josep Clarà i Ayats”, *Annals del Patronat...*, p. 223-256.

PAGÈS, David,
“Josep Valls, passió per la globalitat [entrevista]”, *Revista de Girona*, núm. 326, maig-juny 2021, p. 12-19.

PALLÀS, Xavier,
“Joan Boer, mestre dels fonadors de campanes olotins”, *Annals del Patronat...*, p. 89-99.

PLANAS, Albert,
“3 de Santa Pau. Els santapauencs als camps nazis”, *El Croscat. La Revista de Santa Pau*, núm. 22, 2020, p. 24-25.

PUIG, Francesc X.,
“Sant Feliu de Pallerols, 20 anys al Parc Natural”, *L'Hostolenc*, núm. 52, gener-juny 2021, p. 48-49.

RICART, Victòria,
“Ensenyar la màgia de la lectura als joves: les estratègies d'escoles i instituts per crear lectors”, *Revista de Girona*, núm. 326, maig-juny 2021, p. 60-63.

SANS, Cesc,
“Apunts de toponímia i altres històries del terme de Sant Feliu de Pallerols i la vall d'Hostoles”, *L'Hostolenc*, núm. 52, gener-juny 2021, p. 46-48.

SELLES, Narcís,
“Memòria personal sobre la revista *Quiern*”, *Annals del Patronat...*, p. 257-269.

SERRA, Maria de Lluc,
“El Museo de Arte Moderno de Olot, o l'exemple paradigmàtic d'un museu creat en plena postguerra”, *Annals del Patronat...*, p. 203-221.

SOLÀ, Xavier,
“Formació i creixement dels nuclis urbans de Sant Privat d'en Bas i Ridaura entorn de les seves places públiques (segles XVI i XVII)”, *Annals del Patronat...*, p. 101-120.

SOLÀ, Xavier,
“Una vall... monumental!: Tots els pobles: Formació i evolució de places, carrers i nuclis urbans a l'època moderna”, *Puigsacalm*, núm. 149, abril-juny 2021, p. 15-17.

SOLÀ, Xavier i BANTÍ, Francesc X.,
“En record de Jordi Llorach i Cendra (1944-2021)”, *L'Hostolenc*, núm. 52, gener-juny 2021, p. 42-43.

VALERI, Xavier,
“Una quarantena d'anys amb els gegants Joan i Roser”, *El Soroll*, núm. 72, juny 2021, p. 44-45.

VILA, Joan,
“Exemples de proximitat: el cas de la Garrotxa”, dins Joan VILA, *Economia en el canvi climàtic. Full de ruta cap a societat frugal*, Barcelona: Icaria Editorial, 2021, p. 199-216.

VILAR, Josep,
“Els màrtirs claretians d'Argelaguer”, *L'Argelaga*, núm. 47, maig 2021, p. 25-27.

BREVIARI

De l'1 d'octubre al 31 de maig de l'any que ve, l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa aplicarà l'**horari d'hivern** acostumat abans de la pandèmia, de dilluns a divendres, de 9 a 14 h i de 15.30 a 18 h, per als investigadors i les consultes en general. A més, cada primer dissabte de mes l'Arxiu serà obert en horari de matí, de 9 a 14 h. Els propers dissabtes d'obertura seran el 2 d'octubre, el 6 de novembre i el 4 de desembre. Per accedir a l'Arxiu es manté la cita a través del web.

...

Divendres 1 d'octubre de 2021, 19 h, a la Sala d'actes de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa, l'historiador gironí Joaquim Nadal i Farreras, en conversa amb l'editor, Josep Maria Muñoz, presentarà el llibre *Girona, 1939: porta de l'exili. Escrits del final de la Guerra Civil* (L'Avenç, 2021), del qual n'és l'editor. El llibre és un recull d'**escrits del final de la Guerra Civil** (1936-1939) que tenen per marc la ciutat de Girona en els darrers dies de gener i els primers dies de febrer de 1939, abans de l'entrada a la ciutat de les tropes franquistes. L'assistència a l'acte, organitzat per l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa i l'editorial L'Avenç, és gratuïta, però cal reservar entrada trucant a l'Arxiu (972 27 91 31), per tal de controlar l'aforament.

...

L'espai de comissariats en línia de la Xarxa de Museus d'Art de Catalunya (xarxa.museunacional.cat), nascut per difondre les col·leccions dels museus que en formen part, acull l'exposició virtual “Tresors de terres remotes”, comissariada per Albert Vellasco. L'exposició destaca dues **peces artístiques excepcionals** procedents de la Garrotxa que testimonien la circulació de mercaderies i objectes a l'edat mitjana. En primer lloc, el bol localitzat el 1936 a l'església de Sant Vicenç de Besalú i conservat al Museu d'Art de Girona, possiblement elaborat a la cort califal cordovesa de Madinat al-Zahra en el segle X. L'altra peça és una canadella de coure esmaltat trobada a Sant Quintí d'en Bas al final del segle XIX i custodiada al Museu de la Garrotxa. És del segle XIII i procedeix d'un taller de Llemotges.

DEL DINOU AL VINT-I-U / BICENTENARI DEL SEGON INTENT

JOAN BARNADAS (joan.barnadas@gmail.com)

Tenim tanta experiència a intentar viure en llibertat i fracassar, que no ens ha fet fred ni calor constatar novament que l'actual monarquia parlamentària i el seu règim del 78 no poden, i no volen, donar resposta a les necessitats, els anhels i els desitjos de llibertat i justícia d'una bona part dels ciutadans. No és només que l'Estat ignori la voluntat de gran part dels catalans, sinó també que, amb aquest marc constitucional, no hi ha qui pugui controlar els poders fàctics de tota la vida. El sistema judicial és incapaç d'administrar justícia, les elèctriques apugen desaforadament el rebut de la llum, el dret constitucional a l'habitatge no es pot fer efectiu, els interessos d'una minoria impedeixen afrontar el canvi climàtic, el govern nega als treballadors una jubilació justa fins a la senectut, mentre funcionaris, polítics i treballadors d'empreses sistèmiques frueixen de tota mena de prebendes.

Ara fa just dos-cents un anys que el militar Rafael de Riego ho va tornar a intentar. Va donar un cop d'estat i va restablir la constitució liberal de 1812; el primer intent de democratitzar la governança del país. Però les reformes tampoc no es van poder consolidar perquè els que han manat sempre van fer mans i mànigues per conservar el seu poder ancestral. Olot no en va ser l'excepció, sinó un bon exemple. Segons la premsa liberal, els regidors de l'Ajuntament només estaven interessats a fer-se rics "aunque sea chupando la sangre de los pobres", i el regidor primer, Marià Cors, "quiere gobernar a su antojo y le incomoda que el pueblo le ponga a su lado quien le contenga." Aquell any 1821, en el consistori olotí només hi havia dos regidors liberals: Gil

Pinadella, germà del futur capità de la Milícia Nacional, i el metge i síndic municipal Josep Fàbrega Cos. Els absolutistes acusaven Fàbrega d'"entorpecer las operaciones del Ayuntamiento" amb papers que no venien al cas i el van amonestar per haver deixat d'assistir als plens "fins que li deixin lliure la paraula i no se l'increpi i si abans l'informen dels assumptes a tractar". Com a mesura de pressió, Fàbrega es va endur les tres claus de la caixa de cabals i, com que no les va voler tornar, l'amenaçaren amb "el borrado eterno" dels papers oficials. Finalment el destituïren "atendiendo a que ha acudido a la superioridad por varios asuntos sin manifestarlos previamente al Ayuntamiento, como le correspondía como síndico, y ha autorizado algún acto público o Junta Parroquial a despecho de los Alcaldes y Ayuntamiento". Aquí és on feia mal. Havia organitzat una assemblea popular per protestar contra la falta de reformes i havien "persuadit els electors" de votar candidats liberals.

Als regidors díscols els varen acabar neutralitzant, però no van poder fer res contra la Milícia Nacional, la força armada popular que va substituir l'exèrcit i que era la garantia de la implantació dels canvis. Hi van posar tota mena de pegues: primer, no sabien qui en podia formar part; després, dubtaven de com s'havien d'escollir els comandaments i, més tard, no disposaven de pressupost per comprar la vestimenta ni l'armament. "Jamás quiere entender las órdenes y siempre está consultando para no obedecer". Però es va formar i va ser un gran contrapoder. Fins al punt que el consistori va intentar organitzar una milícia afí als absolutistes que els protegís de la popular.

UN TOC AMB EL PEHOC / SANTA PAU HOMENATJA LES VÍCTIMES DELS CAMPS NAZIS

L'agost de 2019 es publicava al BOE la llista dels republicans catalans i espanyols que van morir en camps de concentració nazis i, per tant, l'estat els reconeixia com a víctimes del nazisme 75 anys més tard. Aquesta tardança no és res més que la constatació fefaent d'una memòria democràtica en deute amb les víctimes del feixisme.

Mentre la cultura democràtica dels països europeus ha homenatjat les víctimes del nazisme i se n'ha reparat la memòria, a l'Estat espanyol la situació s'ha caracteritzat per la manca de reconeixement institucional. El buit historiogràfic present en la majoria de víctimes ha estat la causa que tant per la ciutadania com l'Administració les hagin mantingut en l'oblit i el desconeixement. Tanmateix, en els darrers anys s'ha iniciat una segona onada de reivindicació de la memòria històrica per tal de revertir aquest greuge. La primera va tenir lloc al tombant de segle XX, quan la societat civil prengué la iniciativa i se centrà sobretot en la repressió franquista. Ara, vint anys més tard, ens trobem en una segona fase, en la qual ha pres protagonisme la recerca i la dignificació de les víctimes del nazisme.

Santa Pau s'ha posat al capdavant d'aquest nou cicle, i el 8 de maig va esdevenir capital de la memòria democràtica. A les 12 del matí s'inaugurà l'Espai de memòria Lluís Masó, al bell mig del nucli medieval, en record i homenatge

del santapauenc assassinat a Mauthausen-Gusen el 6 de desembre de 1941. En un acte conduït per Mònica Terribas, s'inaugurà un plafó informatiu amb les biografies dels 3 santapauencs que van patir l'horror dels camps nazis: Lluís Masó, Jaume Pujolàs i Miquel Clavaguera. Just al costat, i com a experiència pionera a Catalunya, també s'inaugurà

un plafó informatiu sobre el nazisme i l'Holocaust adreçat als més joves. La tarda anterior, els alumnes de sisè de primària de l'escola municipal hi van plantar una olivera. L'acte del matí tingué les intervencions de la regidora Cris Capó, el director de la Xarxa d'Espais de Memòria del Memorial Democràtic Josep Font, el representant de l'Amical Mauthausen Ferran Palau i, finalment, els familiars de Jaume Pujolàs. Tot plegat arrodonit amb el cant a *cappella* de

la cançó partisana *Bella Ciao*.

A la tarda, la plaça Major fou escenari d'una conversa a tres veus entre Mònica Terribas, Xavier Antich i David Fernández, que reproduïa el format del programa *El racó de pensar*. La memòria democràtica, el feixisme i la llibertat van ser els punts d'urgent reflexió. Sigui com sigui, en Lluís, en Jaume i en Miquel han tornat, vuitanta anys després, al poble del qual no haurien d'haver marxat mai. I mai més enllloc, contra ningú.

ALBERT PLANAS I SERRA

Al començament del segon gran flux migratori, el Servei de Català va encetar una secció en *El Cartipàs* sobre diversitat lingüística. Es deia "Enraonem". Gairebé 20 anys després, recuperem el títol (amb llicències gràfiques incloses) i la secció, però canviant-ne el contingut i els objectius: continuarem parlant de llengua però ara presentant temes poc o molt controvertits, on es barregen raó i emoció (a vegades, massa i tot!).

En aquest primer número volem parlar de les eines informàtiques i la llengua. Les que tenim a l'abast són les que necessitem? Els ciutadans sabem quines són i per a què serveixen? Serveixen, realment? En aquest article posarem el focus en dos materials de consulta (l'Optimot i la *Gramàtica essencial*), ens aturarem un moment en les eines de correcció i traducció, i comentarem la formació en línia.

A l'Optimot hi podem buscar paraules per saber-ne el significat o per saber com s'escriuen o com s'han adaptat si són neologismes. Té altres funcions com cercar-hi expressions, traduir-hi paraules del castellà o consultar-hi verbs (com el Ruai de tota la vida). L'apartat estrella són les Fitxes, on es poden fer consultes de contingut gramatical. L'usuari, però, ha de saber com fer-hi una cerca per arribar a la solució que busca i, després, ha de saber llegir el contingut de la fitxa, interpretar-lo i aplicar la teoria. Optimot va complir 10 anys de funcionament el 2008 amb 100 milions de consultes. Ara bé: el consulta tothom o només els professionals?

Des del 2019 funciona la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (<https://geiec.iec.cat>): les consultes hi són àgils i és una versió reduïda de la *Gramàtica de la llengua catalana*. Vol fer accessible a un públic ampli la normativa gramatical i inclou quadres resum molt visuals. Però està comprovat que una gramàtica no arriba a tothom perquè no sempre és de comprensió i aplicació ràpides, per molt que s'hagi simplificat. Qui la fa servir la sap interpretar?

Traductors automàtics com el de Softcatalà, Opentrad, Tradukka o el mateix de Google són eines cada cop més funcionals, però la traducció d'una màquina exigeix sempre la repassada última d'un professional. Pel que fa als correc-

tors automàtics (més aviat verificadors perquè detecten més que corregeixen) no sempre fan la marca on toca. Per tant, també requereixen l'aplicació d'un criteri lingüístic final. Veient que les pífies a rètols i documents encara sovintegen, hem de ser conscients que no podem fiar-ho tot als traductors i correctors automàtics.

Els cursos en línia (que amb la pandèmia s'han reforçat arreu) ja són una oferta més a l'abast de tothom. Però la bretxa digital encara hi és, i és molt fonda. Hi ha persones que s'inscriuen en aquests cursos perquè els semblen més còmodes, perquè no tenen opció de desplaçar-se o perquè no troben horaris que s'adeqüin a les seves necessitats, i acaben abandonant atès que no són prou autònoms, i perquè estudiar a casa és més complex del que sembla i no tothom se'n surt. Passa a tots els nivells però s'aguditzava en els més baixos. Malgrat això, en aquest curs de represa amb molta més oferta presencial, per exemple els cursos en línia de nivell bàsic del Consorci per a la Normalització Lingüística han duplicat el nombre d'inscrits. Una contradicció.

Aquesta mirada ràpida a algunes de les eines més utilitzades ens demostra que d'eines n'hi ha (aquestes i moltes més) i que s'utilitzen molt i amb molta freqüència, però és una evidència que no n'hi ha prou només amb això per aconseguir un bon coneixement i, encara més, un bon ús del català. Aleshores, què més ens caldria? Sembla clar que les eines de consulta són tan sols una part de la normalització i que ens falten altres eines que no tenim i que podrien revertir la situació: videojocs en català, tutorials en català, una programació televisiva juvenil engrescadora, tiktoquers i instagramers que fessin entrar el català a la vida dels joves (a l'àrea metropolitana, només un 29% dels joves fa servir el català com a llengua habitual; l'OMS diu que per sota d'un 30%, es considera una llengua en perill d'extinció). I no oblidem tots els dispositius amb servei de veu (des dels GPS als diferents tipus d'Alexa i electrodomèstics varis) que haurien de tenir el català integrat i que assegurarien la presència d'aquesta llengua a totes les cases.

Enraonem-ho.

ELS NOMS DE LA TERRA / PARDALS I BISAROQUES

XAVIER PUIGVERT I GURT

Abans, no era habitual que les vies urbanes adoptessin el nom d'un ocell. En l'actualitat, quan ho fan és per una necessitat administrativa urgent de batejar una urbanització de nova planta amb un corpus denominador homogeni. És un recurs memorístic útil si es busca una ràpida associació d'idees entre la família de noms concertada i la barriada. Per això poblacions com ara Cerdanyola del Vallès, Lloret o Vilanova i la Geltrú han tramitat un expedient ocellístic per a tot un districte urbà: de vegades, en singular –*carrer del Pinsà, de la Gavina, del Verdum...*–; de vegades, en grup –*carrer de les Cadeneres, de les Orenetes, dels Rossinyols...*

A Olot encara no hem hagut de jugar aquesta carta, perquè amb noms d'arbres, eines del camp, països amics i altres elencs ja hem cobert les urgències de les darreres cinc dècades d'eixample continu. Però, en contra d'aquesta tendència tan d'ara, aquí cantem les excel·lències d'un ocell en el nomenclàtor des de fa més de cent anys: el *carrer del Pardal*, situat al barri de Sant Cristòfor o del Pont, a la riba dreta del Fluvià. La primera referència coneguda és de 1848, quan s'esmenta una *calle dels Pardals* en un acte de presa de possessió d'unes finques. De primeres, l'Ajuntament no

el reconeixia com a nom oficial, potser perquè només era una drecera entre edificis i horts per pujar cap a Batet. No sabem per quins set sous, quan l'autoritat va acceptar incorporar la nova via en la nòmina de carrers, el 1864, la bandada es va reduir sobtadament a un sol exemplar: les 24 cases que tenien entrada pel *callejón del Pardal* van ser adscrites al Barri 9 (amb Sant Cristòfor i la Font de la Salut).

I tampoc no hi ha manera de trobar una explicació raonable a l'adopció d'aquell animaló com a tòtem representatiu del veïnat. A Florència, per exemple, les coses eren més clares, com recorda en una guia recent sobre la ciutat toscana la periodista cultural Sílvia Colomé. Allà ningú no amaga que la poc coneguda *piazza de la Passera*, plaça del Pardal, a l'Oltrarno, prové de la veu *pardal*, un eufemisme florentí semblant al català *figa*, que es va aplicar a aquell barri per recordar que era ple de bordells. Aquí, en canvi, no sembla que el pardalet olotí jugui amb sobreentesos, sinó que tan sols descriu el tipus d'ocell que hi abundava, com comptaven busarques o gamarussos (sense doble sentit) dalt del *volcà de les Bisarques*, a tocar del nostre carrer. Gairebé ho descartaríem...

APUNTS I REPUNTS NATURALS / LA JOIA DE LA CORONA?

EMILI BASSOLS I ISAMAT

El Parc Nou, l'antiga finca senyorial anomenada Parc Sureda que l'any 1932 va passar a ser propietat municipal i que s'obrí al públic el 1943, està associat a una gran decepció: la decepció del sector científic i naturalista local, en el qual m'incloc, per no haver sabut exposar amb prou convicció i fermesa els seus incomputables valors naturals i paisatgístics i no haver aconseguit, consegüentment, convèncer els responsables polítics de la necessitat de conservar i gestionar com es mereix un espai tan únic i excepcional. Avui, dol reconèixer que el Parc Nou és un espai residual i marginat que només entra en l'escena de la vida pública quan el visiten nens i nenes d'un grup d'esplai, quan acull aplecs, quan s'hi celebren espectacles de dansa o quan esdevé un improvisat teló de fons de concerts a cel obert en pandèmiques festes locals. La resta de dies, el Parc Nou resta en l'oblit. Ja ha passat més de mig segle des que, el 1952, Antoni de Bolòs (Olot, 1889-Barcelona, 1975) va publicar una nota sobre la importància de la vegetació del Parc Nou, en la qual pregava a les autoritats locals "que complissin l'obligació que tenien d'evitar la degradació d'un espai d'interès extraordinari". Que de difuminada que queda la declaració de Jardí Botànic de Vegetació Natural Olotina (1986) que va tenir com a principal avalador l'eminent botànic Oriol de Bolòs (Olot, 1924-Barcelona, 2007). ¿O qui recorda, avui, que el

Museu dels Volcans va ser durant molts anys el més visitat de la ciutat d'Olot, amb Marissa Llongarri al capdavant, i que després de la seva mort, l'any 2012, cap consistori olotí ha estat capaç de cobrir la seva plaça? ¿Qui té present que al parc hi ha una estació meteorològica que funciona, ininterrompudament, des de 1988 i que està en risc de desaparèixer pel tancament del Museu? ¿O que la Generalitat de Catalunya va declarar Arbreda Monumental –només n'hi ha dues a Catalunya– un dels seus racons per la presència de roures pèrol (*Quercus robur*), l'arbre característic del fons de la vall d'Olot, component principal de les rouredes que al llarg de la història han inspirat pintors i poetes, que són tan vells que cauen a trossos? ¿O que al Parc Nou també hi ha un Jardí de plantes remeieres, inaugurat el 2005, que es manté mínimament presentable gràcies a la voluntat d'unes poques persones que de tant en tant hi van a treure males herbes? És cert que al llarg de les darreres dècades hi ha hagut algun intent per potenciar el parc ampliant-lo cap al sector de l'avinguda de Sant Jordi, però tots han quedat avortats abans de materialitzar-se o han quedat reduïts a la mínima expressió, com la petita ampliació que es va fer el 1997 per convertir un antic camp de conreu en una roureda.

Bé, diuen que tan important és saber explicar les coses com voler-les entendre i, com que els naturalistes som tossuts de mena, insisteixo i reivindico per al Parc Nou una major dotació pressupostària ordinària per corregir els dèficits estructurals de l'arbrat (arbres en risc de caiguda), de la composició de la vegetació (penetració d'espècies invasores) i del manteniment quotidià d'espais i elements; que es creï un grup de treball entre totes les parts implicades que arribi a un consens sobre quin ús futur ha de tenir la Torre Castanys, i tot això en el marc d'un Pla director que estableixi quins usos s'admeten i quins són inapropiats, recuperant alhora la proposta d'ampliació que deu estar desada al fons d'algun calaix. Quantes ciutats voldrien poder disposar d'un parc públic com el Parc Nou? En canvi nosaltres, que tenim la joia de la corona, la valorem com si fos bijuteria barata.

DIBUIXOS AMB EL COMPONEDOR / TOMÀS COSTA

DOMÈNEC MOLI

El seu adeu va agafar el faulista per sorpresa. Res no feia pensar en un desenllaç imminent, sobtat. Era una persona calmada, pacífica, amable, no donava en cap cas la sensació de tenir pressa per abandonar el sender de corbes que dia a dia ens planteja la vida, a tots i a cadascun de nosaltres. Fou referent d'una generació que estava destinada a canviar la realitat política i social olotina, juntament amb una munió d'amics que caminaren, sobreixint democràcia i amistat, emmig d'una societat barallada i dividida des de la guerra i sotmesa al mandat d'una dictadura cruel, venjativa i primària. Analfabeta. I ho feren des d'allà on les coses tenen ressò: des dels carrers i les muntanyes, des de l'amistat i el respecte, des de la paraula i els fets. I així, amb aquestes arrels, arribà a ser una persona molt estimada per molts olotins. Aquella generació que arribaria a la majoria d'edat als anys seixanta i canviaria la gastada generació de la por per la generació de l'esperança. Des de l'escoltisme, des dels instituts, des del carrer, la seva presència era promesa de realitats. Ben diferents d'aquella *gauche divine* que, per aquells anys de les darreries de la dictadura d'en Francisco, pul·lulaven pels bars i les discoteques tot presumint de llibertat, quan en realitat el que tenien eren diners. Aquells

nens trapelles deixaren clar que des del whisky i la Coca-Cola només s'aconsegueixen ampolles buides. La lluita per una major llibertat sempre ha estat al carrer. En aquells moments en què l'OJE pretenia ser una incubadora de feixistes de pro, el moviment en què participava en Tomàs aconseguia fer bons ciutadans amb la vista posada en un futur en el qual la dictadura seria història. Un dels trets que més diferenciava l'escoltisme del Frente de Juventudes feixista era que el primer estava pensat per acollir dones i homes. Els de l'OJE, pel contrari, eren mascles que tenien les dones a casa, on només servien per al repòs del guerrer, d'aquells herois de camisa blava que dormien sota les estrelles. En Tomàs no va deixar mai de ser un escolta, un *boy-scout*. La filosofia d'aquest moviment deia que s'havien de comprometre a fer una bona obra cada dia. I ara, quan ja han passat uns quants anys des de la seva joventut, en Tomàs no ha deixat mai de fer tot el que ha pogut per assolir aquest objectiu.

La seva mort, inesperada, sobtada, injusta, evidentment resta d'una suma que ja no és gaire il·lusionant. Tomàs, amic, només s'han aconseguit uns grans de sorra de totes aquelles perspectives que buscàveu amb aquells amics. Però amb grans de sorra es formen platges immenses.

Enguany se celebra l'Any Triadú, que commemora el centenari del naixement del mestre, pedagog, crític literari, escriptor, traductor, defensor de la llengua catalana i activista cultural. El vaig entrevistar llargament per al "Correu" als primers anys 80 –l'entrevista formà part del llibre *Plomes catalanes d'avui* (1982)– i, aleshores, quan escrivia *La novel·la catalana de postguerra*, ens vam tractar bastant. Una vintena d'anys després, li vaig enviar el poemari *Els ulls en la font*. El que no esperava és que m'ho agrais amb una confessió d'arrels olotines. Em va escriure això:

Benvolgut amic Busquets,

Gràcies per la tramesa d'"Els ulls en la font", tan ben precedit i seguit –el text– de dos grans amics poetes [el pròleg era de Jordi Sarsanedas i l'epíleg de Carles Duarte]. Tenen tota la raó. Coincideixo amb en Duarte a valorar especialment [aquí fa una valoració de poemes, irrellevant de cara al nostre tema, però, tot seguit escriu:] Però [s'entén: entre els poemes que valoro] hi ha encara "La casa d'Olot" ("El matí, quan jo m'alço, en sento els seus alès"), potser influït per retalls d'infantesa de quan, per les festes del Tura, anàvem des de Ribes a casa d'uns parents olotins. Vinc de la Garrotxa, jo.

Els meus pares, tots dos, van ser batejats a Olot, bé que no hi havien nascut. Es conegueren a Ribes, emigrats, i em trasplantaren a Barcelona. Perdó...

L'enhorabona per tot i admirat per la teva enorme tasca bibliogràfica que, és clar, no coneixia en conjunt. He celebrat retrobar-te. Teu,

Joan Triadú.

PS.- Escric a mà –i malament– perquè els dits no em teclegen bé.

Joan Triadú i Font havia nascut el 30 de juliol de 1921 a Ribes de Freser, al Ripollès. Va passar els primers anys de la seva vida a la colònia fabril de Can Recolons de Ribes, però, a inicis de la dictadura de Primo de Rivera, una reducció de personal obligà el seu pare –analfabet– a buscar feina a Barcelona. Primer van establir-se a la barriada de Sant Martí, però més endavant s'ofertí al pare un pis-porteria, al carrer de les Carolines, vora la casa Vicens d'en Gaudí. No va sentir parlar en català fins a la República... Valguin aquestes pinzellades de l'inici de la seva vida i del bateig dels seus pares a Olot per rememorar les seves arrels. Llàstima de l'el·lipsi quan demana "Perdó" pel seu esplai... L'hauria volgut molt més llarg.

LLUÍS BUSQUETS I GRABULOSA

Barcelona, 14-V-04
Benvolgut amic Busquets,
Gràcies per la tramesa d'"Els ulls en la font", tan ben precedit i seguit –el text– de dos grans amics poetes. Tenen tota la raó. Coincideixo amb en Duarte a valorar especialment "Els colors de la dona"; però jo hi afegiria poemes com "La corona", "Llaurada" i potser, sobretot, "L'instint, casa nostra". Però hi ha encara
Joan Triadú
Av. Príncep d'Astúries, 9, 4t., 1a.
 Tel. 932 375 168 - 08012 BARCELONA

"La casa d'Olot" ("El matí, quan jo m'alço, en sento els seus alès"), potser influït per retalls d'infantesa de quan, per les festes del Tura anàvem des de Ribes, a casa d'uns parents olotins. Vinc de la Garrotxa, jo. Els meus pares, tots dos, van ser batejats a Olot, bé que no hi havien nascut. Es conegueren a Ribes, emigrats, i em trasplantaren a Barcelona. Perdó... L'enhorabona per tot i admirat per la teva enorme tasca bibliogràfica que, és clar, no coneixia en conjunt. He celebrat retrobar-te. Teu,
Joan Triadú

BREVIARI

Amb motiu del 110è aniversari de l'arribada del tren a Olot, l'Associació d'Amics del Tren Olot-Girona (www.trenolot.cat) organitza un seguit d'activitats commemoratives de l'efemèride agrupades sota el títol d'Olot Tren Punt Zero. Entre les activitats, l'entitat ha fet una crida a particulars que disposin de fotografies i documentació relacionades amb l'antiga línia fèrria perquè les cedeixin amb la finalitat d'augmentar el seu fons documental i audiovisual i recuperar-ne la memòria popular. Les imatges i els documents es poden fer arribar a l'entitat fins al 31 d'octubre i preveuen exposar una selecció dels fons recollits en una exposició pública el proper mes de novembre.

...

El Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (PEHOC) disposa des de fa un any d'un canal de Youtube (<https://www.youtube.com/channel/>) per facilitar l'accés a les activitats que organitza o coorganitza amb altres entitats culturals locals. En aquest lloc web, s'hi poden consultar diverses conferències del cicle 'Els grans interrogants de la ciència', d'Olot; del cicle d'història i art a la Vall d'en Bas; els actes de lliurament dels premis Jordi Pujiula i Salvador Reixach per a treballs de recerca i projectes finals i altres activitats.

...

Durant tot el mes de setembre s'ha pogut visitar a la Casa de Cultura de Girona l'exposició "Plànols de castells, viles, esglésies i capelles de les terres gironines l'any 1719". Contenia 43 mapes i plànols de poblacions de les comarques gironines, aixecats per l'exèrcit francès en el període bèl·lic de la Guerra de Successió i aplegats en un atlas que es conserva a l'Arxiu Militar Austríac, de Viena. L'obra manuscrita *Recueil des Plans du Roussillon, de Catalogne [...] et de quelques endroits de France & d'Espagne* (1719), de l'enginyer geògraf Jacques Pennier, va ser publicada l'any 2017 per l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC) i conté representacions cartogràfiques de Castellfollit de la Roca, l'única vila fortificada de la Garrotxa en aquella època, i Olot.

JOAN TRESSERRAS

Avui, quan s'ha tornat a veure algun llop solitari i esquerp pel Pirineu més proper, fotografiat i filmat amb respecte i a distància i divulgat per les xarxes, em venen a la memòria dos fets sobre aquest animal. Tingueren lloc a la Vall d'en Bas i es poden considerar protagonitzats, si no es demostra el contrari, pels que podien ser els últims exemplars d'aquesta espècie que pillardejaven per aquesta contrada.

Un dels fets tingué lloc a la masia de Porxiugues, emplaçada a mil metres d'alçada, a la solana de la serra de Llancers i a la riba dreta del riu Fornés, que baixa tranquil cap al veïnat de la Vola. M'ho va explicar en Joan Prat, l'artesà del moble de Joanetes, perquè fou la seva àvia, Mercè Solé, la protagonista involuntària del cas. En Joan Prat, fent memòria, tirant enrere en el temps i basant-se en dades familiars contrastades, assenyala el 1875 com l'any més probable del fet. En aquell temps, la Mercè era una noieta nascuda en un mas del Corb que havia anat a Porxiugues acompanyant la seva mare, que havia enviadat i es casà en segones núpcies amb l'estadant d'aquest mas. Un bon dia, quan la Mercè pasturava el ramat de xais en uns prats propers a la casa, tot d'una s'adonà d'un esverament sobtat dels animals i que un llop afamat havia arreplegat una ovella. La noieta va tenir el coratge de començar a cridar, llençar pedres a l'intrús i alertar la seva família. Amb tot aquest enrenou, la bèstia va abandonar la presa moribunda i va fugir. Per prevenir més pèrdues, el padastre de la Mercè enverinà les restes de l'ovella i les deixà al bosc. Pocs dies després trobaren el llop

mort. Resultà ser una femella prenyada.

L'altre fet l'he trobat en un llibret editat pel Centre Excursionista de Catalunya el 1895 i escrit per Artur Osona, pioner de les guies de muntanya del nostre país: *En Jaume de Ca'n Valent, història d'un guia*. En les seves pàgines es narra: "De repent, es parà ma senyora, i tocant amb lo bastó una cosa estranya que li paregué un gros excrement, dur, embolcallat en pèls de llana, exclamà: –Què es això, Jaume?– Aquest s'avançà, s'ajupí, i digué: –Què vol que sia, és un cagarrot, encara calent, d'un lloparrot que no pot ésser gens lluny d'aquí.– [...] Al moment d'incorporar-se en Jaume i posar-se en marxa l'exigua caravana, al primer pas que donàrem, desembocà en lo camí, en direcció oposada, un colossal llop que, caminant al pas, mirant-nos de reüll al creuar-se amb nosaltres, passà a la nostra mà esquerra, casi tocant-nos la roba. No ens donàrem pas compte del llop, fins que hagué passat, i a fe que era peça. Tan prompte va passar, instintivament, sens dir-nos res, ens giràrem i llavors vegérem que el llop estava aturat i ens mirava mig esporuguit, però aixís que vegé que ens aturàvem i el miràvem, va tal volta entrar en por, llavors amb la cua i les orelles baixes, se llençà entre la congesta i alleugerant lo pas se perdé entre les fagedes." Succeí el 17 d'abril de 1882, entre el collet de Clivellers i el Puigsacalm.

Són dos fets amb resultats diferents, però que demostren la difícil relació entre la fauna salvatge i depredadora per necessitat natural i un entorn humanitzat, que a la vegada és la base de la seva pròpia subsistència. Darrerament, tenim l'exemple de la introducció de l'os al Pirineu aranès i francès, que per les seves accions ha originat una forta polèmica entre defensors i detractors. No cal dir que aquests últims són els afectats i entre els primers, a part de la gent de bones intencions, hi ha els ecòlegs de saló. Confio que el bon seny imperi i que els llops vistos últimament pel nostre Pirineu no deixin de ser una anècdota.

ME'N RECORDO / 67

Recordo sortir, cada dissabte al matí, escopetejat de casa a l'aventura amb els meus amics del barri dels Desemparats. Recordo alguns carrers, com el Xerricaire, sense asfaltar i convertits en camp de joc improvisat, d'on, amb una mica de sort, tornàvem amb poques rascades i pantalons i samarretes prou nets. Recordo endinsar-nos a Montolivet per darrere l'ermita dels Desemparats amb quatre fustes, dos plàstics i moltes ganes, i buscar un racó on fer-nos la nostra cabanya. Recordo sentir-me, per pocs instants, allunyat de tot i capaç de tot amb els meus amics en aquell indret aparentment allunyat i salvatge. Recordo repenjar-nos i balancejar-nos en qualsevol liana mínimament consistent, fins i tot recordo fer-hi alguna calada. Recordo que ambdues activitats provocaven un considerable mareig. Recordo passejar per darrere on queda l'ambulatori, on hi havia "la Granja" i una masia semiruïnosa, camps de cultiu i poques

cases. Recordo qüestionar-me com és que en deien "la Granja" si tothom sabia que era una empresa tèxtil. Recordo que els militars venien a muntar un pont cada any per les Festes del Tura i que tornaven a desmuntar-lo un cop acabades. Recordo que tampoc entenia per què no el deixaven allà. Recordo la meua mirada encuriosida i respectuosa pel mas Bolívar, un edifici el nom del qual desconeixia, però que per aparença i posició era evident que devia tenir la seva importància. Recordo suar i riure com un animal quan pujava corrent la Muntanya Pelada. Recordo tornar a baixar-la fent la cabra per anar a petar on avui hi ha el pavelló dels Tossols i on abans no hi havia res més que un descampat i un moll on poder-nos banyar al riu. Recordo que aquests eren els confins de les nostres incursions habituals. Recordo que algunes vegades, poques, ens havíem atrevit a anar més enllà, a arribar fins a Sant Pere Màrtir o el Pla de Dalt o, baixant pel riu, fins

al Molí del Collell. Recordo endinsar-me pels carrers sinuosos de Sant Pere Màrtir i serpentejar pel laberint d'escales i carrers fins a arribar a casa dels meus avis, al carrer de la Verge de Núria. Recordo el carrer dels meus avis tallat pels horts i els camps, sense asfaltar i amb accés cap al bosc de la Creu. Recordo jugar-hi amb la meua germana i els meus amics de "l'altre" barri. Recordo baixar al mig d'Olot amb la il·lusió de qui va a un indret nou. Recordo arribar al mercat municipal amb els meus avis i entrar literalment en un eixam de persones. Recordo perdre-m'hi un parell de vegades i els neguits dels meus avis. Recordo que la primera vegada que em vaig sentir un adult va ser el primer dia d'institut, a l'Institut de Batxillerat Montsacopa. Recordo fer aquella darrera pujada tan dreta amb mil motos més, moltes Derbi Variat, poques Drac, alguna PX-R i la meua Mobylette Cady.

MARC PONS AGUILAR